

Лілія Морська,
д. пед. н., професор,
Тернопільський національний
педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка

**KOMPETENCJE MEDIALNE MŁODZIEŻY I DZIECI:
PROBLEMY I PERSPEKTYWY ICH KSZTAŁTOWANIA**

W artykule zbadano problem negatywnego wpływu telewizji na psychiczny i psychologiczny rozwój młodzieży i dzieci. Autorem zaproponowano szereg rozwiązań zaznaczonego powyżej problemu.

Лілія Морська

**МЕДІА КОМПЕТЕНЦІЇ ДІТЕЙ ТА МОЛОДІ:
ПРОБЛЕМИ І ПЕРСПЕКТИВИ ФОРМУВАННЯ**

У статті досліджено проблему негативного впливу телебачення на психічний та особистісний розвиток молоді та дітей. Автором запропоновано шляхи вирішення зазначеної вище проблеми.

Liliia Morska

**MEDIA COMPETENCE OF CHILDREN AND YOUTH:
PROBLEMS AND PROSPECTS OF ITS DEVELOPMENT**

The article examines the problem of negative influence of television on psychic and psychological development of youth and children. Several prospective solutions are suggested.

Można z całą pewnością stwierdzić, iż życie współczesnego człowieka jest wręcz niemożliwe bez telewizji. Niestety istnieje powszechna opinia, że zabiera ona zbyt wiele czasu i prowadzi do lenistwa umysłowego. Dzieci coraz więcej czasu przeznaczają na jej oglądanie, niejednokrotnie wiele godzin w ciągu dnia. Nie tylko dzieci, ale również rodzice swój czas wolny wiążą przede wszystkim z telewizją.

Telewizja jest dla dziecka, podobnie, jak dla dorosłych, wygodnym, nie wymagającym większego wysiłku intelektualnego środkiem przekazu. Lecz dostarcza wielu wrażeń wzrokowych i słuchowych, ciągle ich doznawanie obciąża system nerwowy dziecka. Skutkiem tego są trudności z koncentracją uwagi, niepokojem ruchowym, czy też większą pobudliwością, długie oglądanie obniża fantazję i twórczość dziecka. Za godzinę bezruchu dziecko płaci także zmęczeniem i niechęcią do podejmowania zadań, wymagających dużego wysiłku umysłowego. Niekiedy taki tryb życia prowadzi do otyłości – nieruchome przez kilka godzin dziecko chętnie sięga po chipsy, cukierki.

W Europie 41% dzieci ma telewizory w swoich pokojach. W Rumunii ten odsetek jest najwyższy i wynosi 62%, na drugim miejscu są Węgry – 56%. W Szwajcarii jedynie 18% dzieci ma odbiornik TV w pokoju.

w Polsce 39% dzieci ma telewizor w swoim pokoju. W kategorii wiekowej od 6 do 12 lat, 28% dzieci ma telewizory w swoich pokojach. Większość rodziców 83% jest spokojna o swoje dzieci i nie obawia się, że mogą oglądać nieodpowiednie programy kiedy są same w swoich pokojach [3, s.27].

Rozumiejąc, że w Internecie dzieci mogą znaleźć dużo zabronionej dla ich informacji, rodzice często sadzają dzieci przed ekranem telewizora z nadzieją, że tam oni w bezpieczeństwie. Lecz świat prezentowany przez media nie zawsze jest realny. Jest bowiem serią celowo zmontowanych obrazów, a o ich kolejności czy zawartości decyduje nadawca. Dzieci nie odróżniają fikcji oglądanej na ekranie, od rzeczywistości, w której się znajdują. Jeżeli rodzice nie zareagują i nie pomogą dziecku ustosunkować się do odbieranych treści, może ono wytworzyć sobie całkowicie zafalszowany obraz rzeczywistości.

Przekaz telewizyjny odbierany jest w toku percepcji wyobrażeń ikonicznych, które symbolicznie zastępują rzeczywistość empiryczną. Następuje to dzięki funkcjonowaniu i prezentowaniu różnorodnych widowisk. Spełnia on kilka ważnych funkcji: dostarcza informacji, umożliwia intensywną reakcję emocjonalną, wyzwala człowieka od napięć psychicznych [1]. Ponadto telewizja odkrywa, a jednocześnie niweluje elementy obcości. W odróżnieniu od filmu, jest zdolna do bezpośredniego przekazywania wydarzeń zachodzących w tym samym czasie.

Dziecko jest tym odbiorcą, które najbardziej jest podatne na wpływ telewizji, a zatem przede wszystkim należy zadbać, aby nauczyć je mądrze użytkować to multimedium.

Telewizja wywiera mocny wpływ na kształtowanie postaw, dostarczanie wzorów, modeli postępowania. Sceny przemocy, pojawiające się bardzo często w TV są bardzo szkodliwe. Dzieci często oglądające sceny przemocy, są bardziej skłonne stosować przemoc wobec innych. One uczą się obserwując innych, a telewizja dostatecznie dużo dostarcza wzorców agresywnych zachowań [3].

Które emocje mogą wywoływać takie obrazy, zresztą - nawet takie kolory, które można zobaczyć we współczesnych filmach animowanych? Które moralne wartości będą wychowywać się w dzieci?

Na przykład, „The Simpsons”: niszczą się wartości rodzinnych stosunków, autorytetu rodziców, dobroci, pomocy wzajemnej, bo tu w filmie animowanym pokazane okrucieństwo w zachowaniu z rodzonymi i głupota rodziców.

“Shrek”: w irlandzkiej mitologii to był obraz bagniskowego monstra ludożercy. W kreskówce jego kochana przetwarza się z księżnej na pokrakę (a nie przeciwnie), czyli widzimy porażkę dobra nad złem, więcej tego ta że myła najpierw księżna tak bije 7 dzielnych wojowników, że ją ciężko nazwać kobietą. Akurat takimi muszą rosnać nasze dziewczynki. A potem widzimy pojawienie transwestytów, jednopłciowych par i nie znamy skąd to później bierze się we społeczeństwie.

A w filmie animowanym Gąbka Bob, w głównego obraza jawnie widać homoseksualne przejawy. On żyje w spółce mężczyzn, gdzie kobietom nie ma miejsca.

A jak uczymy nasze dziewczynki zachowywać się z chłopcami, jeśli z wczesnego dzieciństwa oni uczą się zwabiać mężczyznę, wyglądać obnażonymi. Naukowcami udowodniono, że takie filmy animowane, jak Aladdin, Rusałka wywołują takie same emocje, jak i w dorosłych mężczyzn przy przeglądzie pornograficznej treści.

Toż jeśli chcemy wyhodować zdrowe pokolenie u współczesnych warunków naszej młodzieży trzeba być mediami kompetentnymi. Które są komponenty takiej kompetencji [5]:

- media immunitet osobistości: czyni ją zdolną przeciwstawiać się agresywnemu mediom środowisku, zabezpiecza psychologiczny dobrobyt przy konsumpcji mediów produkcji, co przewiduje media orientacja, umiejętność odbierać potrzebną informację, omijać "informacyjne" śmiecie, bronić się od potencjalnie szkodliwej informacji z uwzględnieniem prost i utajonych wpływów

- refleksja i krytyczne myślenie jak psychologiczne mechanizmy mediów kompetencji, które zabezpieczają świadomą konsumpcję mediów produkcji na podstawie efektywnego orientowania w mediach obszarze i interpretacja własnych mediów potrzeb, adekwatnego i wszechstronnego oceniania treści i formy informacji, jej krytycznego tłumaczenia

- zdolność do media twórczości dla zdrowego samowyróżnienia osobistości i realizacji jej życiowych zadań.

Telewizja, poprzez określone treści formy ich prezentowania, może zachęcać i mobilizować dzieci do realizowania wartościowych społecznie i wychowawczo zachowań. Korzyści wychowawcze i poznawcze, jakie dzieci mogą czerpać z telewizji, zależą do wielu czynników [4, s.89]:

- charakteru i sposobu odbioru programu;
- percepcji i recepcji odbieranych przez dziecko treści;
- kierowanego lub niekierowanego sposobu odbioru;
- aktywnego lub biernego sposobu odbioru;
- uwarunkowań społeczno-kulturowych środowiska rodzinnego;
- atmosfery wychowawczej w rodzinie;
- kultury pedagogicznej rodziców.

Podczas długiego i częstego oglądania telewizji, dziecko narażone jest na wiele czynników, które negatywnie wpływają na jego rozwój [2]. Więc rodzice powinni interesować się tym, co oglądają ich pociechy, nauczyć ich wybierania wartościowych programów. To właśnie na rodzicach spoczywa obowiązek nauczania swoich dzieci mądrego korzystania z telewizji, psychicznego przygotowania do odbioru trudnych i brutalnych treści w niej prezentowanych. Dziecko powinno oglądać programy, przede wszystkim dla niego przeznaczone. Dziecięca rzeczywistość różni się od dorosłej. U dzieci często zacierą się różnica między rzeczywistością a fikcją. To od nas, rodziców zależy czy oglądane przez najmłodszych programy telewizyjne, mają na nie pozytywny, czy też negatywny wpływ.

Przy właściwym wykorzystaniu może ona i powinna być impulsem w budzeniu zainteresowań różnorodnymi problemami współczesnego świata, w rozwijaniu zainteresowania kulturą i nauką. Wszystko zależy od umiejętności wychowawczych rodziców, możliwości samego dziecka i wartości programów telewizyjnych. Rozmowy i dyskusje po wspólnym obejrzeniu programu mogą być bodźcem dla dziecka do rozwijania różnorodnych zainteresowań. Obejrzenie baśni na szklanym ekranie może przenieść się na zainteresowanie baśnią w ogóle. Pozwala to na przejście od jednego środka przekazu do innego. Baśń opowiedziana dziecku pobudza do obejrzenia baśni emitowanej w telewizji, a to z kolei zachęca do sięgnięcia po książkę. Oglądanie programów o charakterze naukowym, na przykład programów przyrodniczych, może rozbudzić już u dzieci najmłodszych zaciekawienie światem zwierząt i roślin, a także światem nauki w ogóle.

Ponadto, socjologowie i psychologowie na całym świecie przekonują, że dzieci powinny mieć własne programy przygotowane z myślą o ich szczególnych potrzebach i zainteresowaniach (np. “Domowe przedszkole”, “Jedyneczka”). Programy te powinny być nie tylko rozrywkowe, ale kształtować świadomość różnorodności świata na równi ze świadomością kulturowego pochodzenia dziecka.

Telewizja edukacyjna, której potrzebę i wartość docenia coraz więcej grup społecznych i zawodowych powinna:

1. Spełniać funkcje kształcące i wychowawcze.
2. Wzbudzać postawy twórcze, prospołeczne, samorealizacji.
3. Zaspokajać i rozwijać zainteresowania.
4. Respektować przyjęte zasady zachowania i postępowania między ludźmi.

5. Rozbudzać szacunek do tradycji narodowych, kultury i sztuki.

Dobrze przygotowana telewizja edukacyjna może być również sposobem na redukcję zagrożeń wychowawczych jakie wywołuje reklama telewizyjna. Reklama wywiera obecnie istotny wpływ na życie społeczeństw, wpływa też na rozwój psychiczny dziecka we wczesnym jego wieku. Dlatego w następnym opracowaniu chciałabym zająć się omówieniem tego zjawiska szerzej.

LITERATURA

1. Skowronek B. Konceptualizacja filmu i jego oglądania w języku młodzieży / B. Skowronek // Studium Kognitywno-kulturowe, Wyd. Nauk. Akademii Pedagogicznej, Kraków, 2007.
2. Gajda J. Media w edukacji / J. Gajda. – Wyd. 6, Wyd. Oficyna Wydawnicza „Impuls”, Kraków, 2007.
3. Izdebska J. Rodzina, dziecko, telewizja / J. Izdebska. – Białystok, 1996. – 272 s.
4. Izdebska J. Uwarunkowania efektów oddziaływania wybranych cyklicznych programów TV dla dzieci / J. Izdebska. – Białystok, 1991. – 303 s.
5. Tisseron S. Dziecko w świecie obrazów / tłum E. Burakowska. – Warszawa, 2006.

Світлана Мукомел,

канд. пед. н., доцент, член-кореспондент
Української академії Акмеології,

Академія пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля

Анна Строміло,

аспірантка,

Черкаський національний університет

імені Богдана Хмельницького

ВПЛИВ ЗАСОБІВ МАСОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ НА ФОРМУВАННЯ НАСИЛЬНИЦЬКОЇ ПОВЕДІНКИ МОЛОДІ

У статті висвітлена проблема впливу засобів масової інформації (ЗМІ) на формування насильницької поведінки молоді. Засоби масової інформації стали не тільки невід'ємною частиною масової культури сучасного суспільства, а й важливим інститутом соціалізації особистості. Найпотужнішим засобом впливу на свідомість дітей є телебачення, яке забезпечує можливість наочно-образного сприйняття та сильного емоційного впливу на них.

Svitlana Mukomel,

Anna Stromylo

THE INFLUENCE OF MASS MEDIA ON THE DEVELOPMENT OF VIOLENT BEHAVIOUR AMONG YOUNG PEOPLE

The article features the problem of influence of mass media on the development of abusive behaviour among children. The mass media is not only an integral part of the popular culture of modern society, but also an important institution of socialization. The most powerful way of influence on minds of people is television, which provides the ability of visual imagination and a stronger emotional impact on people.

Найактуальнішою проблемою в дослідженнях сучасних психологів та педагогів є зростання агресивності молоді. В наш час засоби масової інформації є потужним інструментом впливу на підсвідомість людей, особливо нвнлітніх. Інформацію сьогодні все частіше визначають як зброю масового ураження (за своїм впливом на соціосистеми). Зрозуміло, що така зброя має бути підконтрольна системі, як і ядерна, інакше вона починає працювати проти неї. Але на відміну від зброї, яка фізично руйнує людину та матеріальні цінності, що створені нею, інформаційна зброя фізично матеріальні цінності не руйнує. Вона впливає на мозок людини, на її інформаційну базу, інформаційні моделі світу, які обумовлюють думки й діяння, адаптивність людини. Цей насильницький процес за своєю суттю становить основу нашого побуту і називається навчанням. Битви відбуваються й зараз, але якщо раніше система освіти мала визначальний інформаційний вплив на соціум, формуючи людину-творця, захисника, патріота своєї Батьківщини, народу, то сьогодні за допомогою засобів масової інформації (ЗМІ) можна сформувати в людях прямо протилежні моделі ставлення до навколишнього світу.

Дослідження ролі ЗМІ в житті суспільства, особливості їх функціонування не є новими для вітчизняної науки. В останні роки з'явилося чимало праць українських дослідників, що присвячені цим питанням. Зокрема, наукові праці Н. Костенко, в яких розкриваються теоретичні та методологічні засади функціонування ЗМІ, цінності й символи у масовій комунікації. Проблеми глобального розвитку комунікаційних систем вивчалися О. Зернецькою. О. Піронкова, Н. Лисиця, Л. Федотова аналізують сучасні тенденції розвитку комунікативних систем. Особливості діяльності ЗМІ у контексті паблік рілейшнз присвячені роботи В. Королька, Г. Почепцова та ін. учених.